

הרב מאיר סילמן

'פולטת שכבת זרע' בהזרעה תוך רחמית

הקדמה

הזרעה תוך רחמית (IUI – Intra-Uterine Insemination) היא טיפול שבמהלכו מוזרק זרע הבעל לתוך רחמה של האישה באופן מכני על ידי צנתר (קטטר), על מנת לאפשר לזרע להתגבר על קשיים, להגיע אל הביצית ולהפרותה. ישנו צורך בשימוש בטכניקה זו למשל בזרע בריכוז נמוך או ביכולת תנועה ירודה של הזרע. אף במקרי 'אי פריון לא מוסבר' לעתים מנסים להשיג היריון על ידי פעולה זו. בעיה נוספת, הניתנת לפתרון על ידי הזרעה מלאכותית, ובה עוסקת תשובה זו, היא ביוץ המקדים לבוא לפני מועד הטבילה. 'חלון' ההזדמנות להפריה הוא כשלושה ימים לפני הביוץ עד יממה לאחריו. לנשים שהביוץ אצלן מוקדם לפחות ביממה ממועד הטבילה תהיה בעיה להרות, כי בזמן האפשרי להפריה הן אסורות בקרבה. בעזרת הטיפול בהזרעה מלאכותית בזמן הביוץ, אף על פי שהאישה לא בזמן טהרתה, הזרע יכול להגיע במועד המתאים ולאפשר הפריה. ביצוע הזרעה מלאכותית מעורר שאלות הלכתיות רבות, בהן נתינת הזרע על ידי הבעל שלא כדרך כל הארץ, או סוגיית ה'ייחוס' של הוולד אחרי אביו, ועוד. במקרה הנידון ישנה שאלה על מעמדו של הוולד - האם יוגדר כ'בן הנידה'¹. בתשובה זו נתמקד בשאלת סתירתם של הימים הנקיים: כאשר ההזרעה המלאכותית נעשית בשבעה נקיים, האם הם נסתרים מדין 'פולטת שכבת זרע'? אישה הפולטת במהלך שבעת הימים הנקיים שכבת זרע הראויה להוליד, סותרת את אותם ימים שפלטה בהם. מסיבה זו ממתנינים לבדיקת הפסק הטהרה עד היום הרביעי מהתשמיש האחרון לשיטת ה'שלחן ערוך', וליום החמישי מתחילת הווסת לשיטת הרמ"א.² אף במקרה שהאישה פולטת שכבת זרע באמצע הימים הנקיים, כגון שטעתה בספירה, וטבלה ושימשה לפני סיום השבעה נקיים, תוכל להשלים את הימים הנקיים רק לאחר שתסיים לפלוט.³ אישה שעברה הזרעה

1. הערת עורך (א.כ.): לגבי שאלות אלו, ראה בהרחבה במבוא ההלכתי רפואי לשו"ת פוע"ה - פוריות, יוחסין וגנטיקה, עמ' 24-30, וכן בספר פוע"ה חלק ב - פוריות (נמצא בדפוס), בפרק - 'הזרעה מלאכותית'.

2. שו"ע ורמ"א יו"ד סי' קצו סעי' יא.

3. שם, סעי' יב. אולם במקרה זה, מפני שאינו שכית, גם לשיטת הרמ"א די בהמתנת ארבעה ימים (ש"ך שם).

מלאכותית בשבעת הנקיים, לכאורה תצטרך להמתין לסיום פליטת הזרע כדי שתוכל להשלים את הספירה.

תשובה

דין פולטת נלמד בגמרא (נידה מא ע"ב) מהפסוק (ויקרא טו, יט):
 ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זבה בבשרה שבעת ימים תהיה בנדתה וכל הנגע בה
 יטמא עד הערב - פולטת שכבת זרע מניין - תלמוד לומר יהיה.
 הגמרא (שם לג ע"א) דנה באופן ששכבת זרע מטמאת את האישה:
 בעי רמי בר חמא: פולטת שכבת זרע מהו שתסתור בזיבה? רואה היתה וסותרת,
 או דילמא, נוגעת היתה - ולא סתרה?
 כלומר: האם האישה נטמאת משכבת זרע הנפלטת ממנה כי שכבת הזרע נגעה בה, ככל
 טומאת מגע, או שאנו מחשיבים אותה כרואה, כביכול שהיא רואה קרי מעצמה? ופסק
 הרא"ש (נידה פ"ד סי' א):

הלכך יש להחמיר בפולטת וסותרת יום אחד. וכן לקמן בפרק יוצא דופן: בעא
 מיניה רב שמואל בר ביסנא מאביי: פולטת שכבת זרע רואה הויה או נוגעת הויה?
 למאי נפקא מינה? לסתור בזיבה ולטמא במשהו. אמר ליה: רואה הויה. אתא
 ושייליה לרבא, וא"ל רבא: רואה הויה. ולרב יוסף, א"ל: רואה הויה אפילו לר"ט,
 ולרבנן פשיטא להו דרואה הוי.

אישה הפולטת שכבת זרע נחשבת כזב שראה קרי: כשם שזב שראה קרי סותר את יום
 הראייה, וצריך להשלים אותו למניין שבעה הנקיים, כך האישה הפולטת שכבת זרע
 כביכול רואה קרי וסותרת את ימי הפליטה, וצריכה להשלים אותם למניין הימים הנקיים.
 מכאן ניתן להסיק שאף על פי שהזרע היוצא מן האישה לא נוצר בגופה אלא הגיע
 ממקור חיצוני, הפליטה מטמאת אותה כבעל קרי. אף בהזרעה מלאכותית, שבה כניסת
 הזרע נעשתה באופן לא טבעי, זה בכלל החידוש שהאישה מוגדרת כרואה. נוסף על כך,
 הרמ"א פוסק את חומרת 'תרומת הדשן' שצריך להמתין חמישה ימים מקבלת הווסת, גם
 אם לא שימשו, כי חכמים גזרו לא שימשה אטו שימשה. מסתבר לומר שקל וחומר
 בנידון דידן, שהאישה ממש פולטת זרע, שיש לחשוש שיטעו בין זה לבין מקרה רגיל של
 פולטת שכבת זרע לאחר תשמיש. וכך פסקו לחומרא: הרב שמואל וואזנר,⁴ הרב יוסף
 שלום אלישיב,⁵ הרב יהושע נויבירט⁶ והרב אביגדר נבנצל.⁷ אולם בפירושו על מסכת
 מקוואות⁸ הסתפק בעל ה'משנה אחרונה' במקרה של אישה בוגרת שפלטה זרע לאחר
 שבא עליה קטן פחות מבן תשע אם נחשבת כ'פולטת', או שאינה נטמאת מכיוון שאין

4. שו"ת שבט הלוי, ח"ט סי' קפג.

5. הובא בשמו בלבושי עז, סי' קצז סע' יא ס"ק א, ובנשמת אברהם, ח"ה עמ' קט.

6. נשמת אברהם, יו"ד סי' קצו עמ' רל אות ח.

7. בפגישתו עם רבני פוע"ה, כ"ד בתמוז תשס"א.

8. משנה אחרונה, מקוואות פ"ח מ"ד.

ביאתו ביאה. וכן הסתפק בגדול שבא על קטנה פחותה מבת שלוש, מפני שאין ביאתה ביאה. ולדבריו יש מקום לומר שכאשר הזרע נכנס לגוף האישה שלא בדרך ביאה, אין אצלה חשש של 'פולטת שכבת זרע'. ממילא, גם בהזרעה מלאכותית לא נחשש לדין 'פולטת'. ניתן להביא ראיה לשיטה זו מדברי הגמרא (נידה מא ע"ב) שמבררת את דעת ר' שמעון שם, הסובר שפולטת נטמאת רק כשהזרע יוצא מחוץ לגוף, כדין טומאת קרי באיש, אך מודה שאישה ששימשה נטמאת גם בבית הסתרים, אף שלא יצא לחוץ. הגמרא מקשה, שלכאורה אין שום נפקא מינה לכך שאצל 'פולטת' הטומאה חלה רק אם יצא לחוץ, כי כל 'פולטת' שימשה לפני כן, וממילא נטמאה בגלל עצם התשמיש. ומתרת הגמרא שמדובר שטבלה לאחר התשמיש, אך היא עדיין בתוך שש עונות לשימושה, כך שמטומאת 'משמשת' האישה נטהרה, אך היא עדיין בגדר 'פולטת שכבת זרע'. מכיוון שקטן וקטנה אינם נטמאים בטומאת תשמיש, לכאורה יכלה הגמרא לתרץ שבאופנים אלו יש נפקא מינה לדין של ר' שמעון. מכיוון שהקטנים לא נטמאים בטומאת תשמיש, יש השלכה ש'פולטת' תיטמא רק ביציאת הזרע לחוץ. ייתכן שהסיבה לכך שהגמרא לא הביאה אפשרות זו נובעת מכך שלאחר ביאה של קטן האישה לא תיטמא, כי אין כאן 'שם ביאה', ו'פולטת' נטמאת רק אם הזרע נכנס דרך ביאה. אם כך, גם בהזרעה מלאכותית לא תיטמא משום 'פולטת'. כן משמע ברמב"ם ש'פולטת' שכבת זרע שנכנס שלא בדרך תשמיש אינה טמאה מדין פולטת. וזו לשון הרמב"ם (הל' שאר אבות הטומאה פ"ה ה"ט):

אחד האיש ואחד האשה ששמשו מטתן שניהן טמאים, ושניהן ראשון לטומאה דין תורה, ואין האשה טמאה משום נוגעת בשכבת זרע שנגיעת בית הסתרים אינה נגיעה, אלא המשמשת הרי היא כרואה קרי, והוא שתהיה בת שלש שנים ויום אחד שנאמר [ואשה אשר ישכב איש אותה], היתה קטנה מבת שלש שנים אינה מתטמאה בשכיבה, אבל מתטמאה בנגיעת שכבת זרע אם נגע בבשרה מבחוץ. הרמב"ם הגדיר את טומאת האישה המשמשת שהיא כרואה קרי, ואם היא קטנה, שאין כאן שם ביאה, אינה טמאה. לכאורה הוא הדין בטומאת 'פולטת', שהרי עצם הגדרתה כ'רואה' (לעומת נוגעת) משווה לה מעמד של בעל קרי. ראיה נוספת יש להביא מדברי התוספות⁹ ששאלו מדוע ההכנה למתן תורה הייתה פרישה מטומאת קרי דווקא, ולא גם משאר טומאות החמורות. וענו שטומאת בעל קרי באה מחמת קלות ראש, ומתן תורה צריך להיות 'באימה וביראה וברתת ובזיע'. משמע שדווקא דרך ביאה, שבאופן זה נקראת פליטת הזרע 'קלות ראש', ישנה טומאת 'פולטת', וממנה הוזהרו בני ישראל לקראת מתן תורה. ובנידון דידן פליטת הזרע לא תסתור את הימים הנקיים.¹⁰

9. תוספות, שבת פו ע"א ד"ה מניין.

10. הערת עורך (א.כ.): יש מקום לדון שגם ראיית קרי ללא ביאה תיחשב כקלות ראש, ואם כן אין מכאן ראיה. תשובת הכותב: יש לחלק בין גברים לנשים. אצל גברים היא תיתכן גם ללא ביאה, אך אצל נשים היא תיתכן רק בדרך ביאה. התוס' שם דנים על דין פולטת באישה.

נוסף על כך, דעת הראב"ד היא ש'פולטת שכבת זרע' סותרת ימים נקיים רק בדיני טהרות, אך לא לגבי איסור אישה לבעלה. אע"פ שאין פוסקים כך, אפשר לצרף סברה זו להקל. וכן פסקו לקולא הרב עובדיה יוסף¹¹ והרב שלמה זלמן אויערבאך¹². גם הרב מרדכי אליהו הסכים שבמקום צורך אפשר להקל בלא המתנה, כיוון שאין כאן דין רגיל של 'פולטת שכבת זרע', משום שהזרע מוזרק בעומק הרחם ולא כדרך כל הארץ. בספר 'אורות הטהרה'¹³ הביא שהרב יהושע נויבירט כתב לו (שבט תשנ"ז) שהרב יוסף שלום אלישיב פסק שאין דין 'פולטת שכבת זרע' בהזרעה אלא רק בביאה.

סיכום

נחלקו הפוסקים אם בהזרעה תוך רחמית יש לחשוש לסתירת הימים הנקיים מדין 'פולטת שכבת זרע'. יש האומרים שאין לחלק בין פולטת רגילה ובין פולטת לאחר הזרעה תוך רחמית, ואף שאין זה כדרך כל הארץ, תסתור את ימי הפליטה. לעומתם יש האומרים שדין 'פולטת' שייך רק כאשר הזרע הגיע ע"י ביאה, ולכן בהזרקה הזרע באופן מלאכותי אין לחשוש לסתירת הנקיים, ולמעשה נראה שיש מקום להקל, וכן מפני שנפח הזרע המוזרק אל תוך הרחם קטן מ-1 מ"ל, ולכאורה בנפח כ"כ קטן הסבירות שייפלט החוצה קטנה מאוד.

-
11. מכתב לד"ר יעקב רבינזון מיום יז בתמוז תשע"א, מובא במאמרו של ד"ר יעקב רבינזון, אסיא צה-צו (תשרי תשע"ה), עמ' 141.
  12. לבושי עז, שם.
  13. ס' אורות הטהרה, פרק יא סעי' טו ובהערה יג. אכן במקום אחר מובא שהרב יוסף שלום אלישיב והרב יהושע נויבירט מחמירים, כמו שכתבנו לעיל.